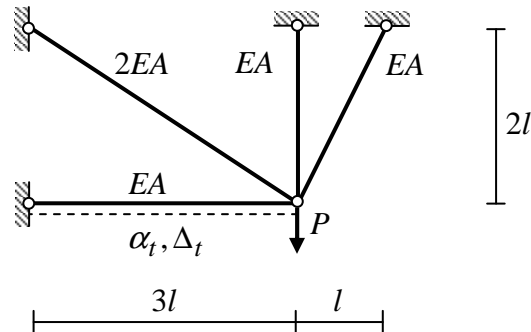

Przykład 6.2. Kratownica dwukrotnie geometrycznie niewyznaczalna obciążona termicznie

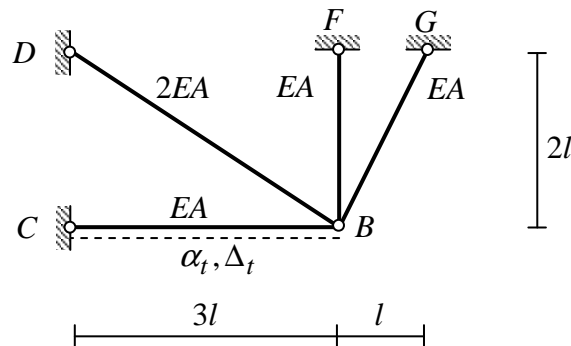
Polecenie: Wyznaczyć siły w prętach dla poniższej kratownicy korzystając z metody przemieszczeń

Rys. 1

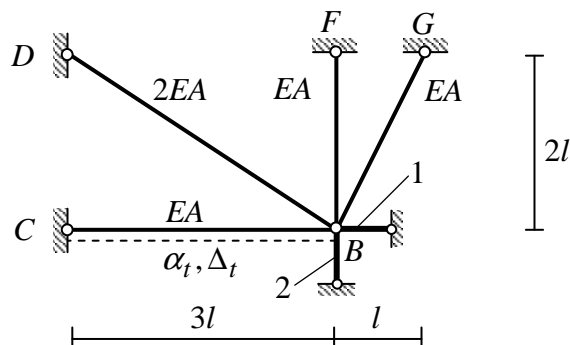
Nie został określony związek między następującymi wielkościami; P, l, E, A oraz α_t, Δ_t . W takiej sytuacji musimy rozwiązać zadanie osobno dla obciążenia termicznego oraz siły P . Obciążenie termiczne Δ_t

Na poziomy pręt powyższego układu działa obciążenie termiczne Δ_t o stałym rozkładzie temperatury w przekroju poprzecznym pręta. Wartość Δ_t jest przyrostem temperatury w stosunku do temperatury montażu konstrukcji. Stała materiałowa α_t jest współczynnikiem rozszerzalności termicznej. Wprowadzamy oznaczenia podpór oraz węzła kratownicy.

Rys. 2

W powyższym układzie nieznanne są dwie składowe przemieszczenia węzła B . Rozważana kratownica jest dwukrotnie geometrycznie niewyznaczalna. W celu stworzenia układu geometrycznie wyznaczalnego wprowadzamy fikcyjne więzy w postaci nieodkształcalnych prętów, uniemożliwiających wystąpienie składowej poziomej i pionowej przemieszczenia węzła B . Więz blokujący możliwość przemieszczenia punktu B w kierunku poziomym oznaczamy „1”, natomiast w kierunku pionowym „2”.

Rys. 3

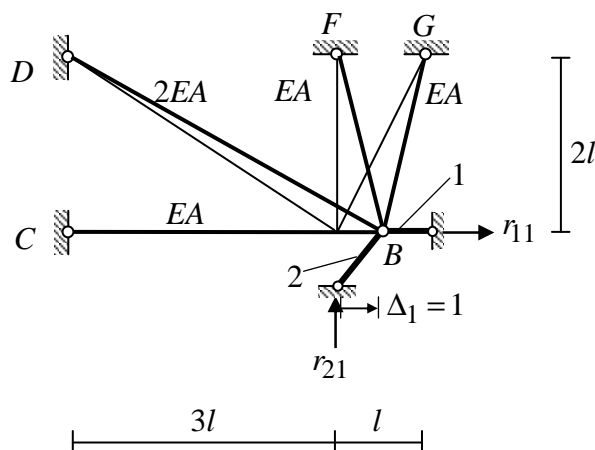
Wyznaczamy długości pręta BD i BG .

$$l_{BD} = \sqrt{(3l)^2 + (2l)^2} = \sqrt{13} l$$

$$l_{BG} = \sqrt{l^2 + (2l)^2} = \sqrt{5} l$$

Przystępujemy do rozpatrywania kolejnych stanów.

Stan $\Delta_1 = 1$

Rys. 4

Przemieszczenie $\Delta_1 = 1$ ma kierunek poziomy. Oś pręta BD z kierunkiem poziomym tworzy kąt, którego cosinus wynosi $3/\sqrt{13}$, a oś pręta BG nachylona jest do poziomu pod kątem, którego cosinus kąta ma wartość $1/\sqrt{5}$. Rzut przemieszczenia $\Delta_1 = 1$ na oś pręta BC wynosi 1, a na oś pręta BF jest równy zero. Pręty BC i BD ulegną wydłużeniu, natomiast pręt BG skróceniu. W poniższych zależnościach górny indeks oznacza, dla którego stanu wyznaczone są wielkości wydłużeń i sił normalnych.

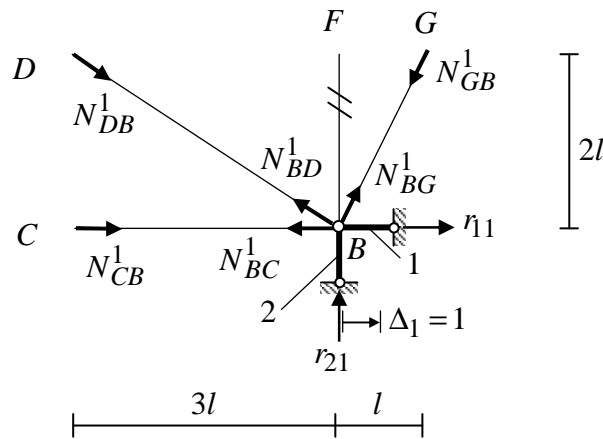
$$\Delta l_{BC}^1 = \Delta_1 = 1 \Rightarrow N_{BC}^1 = N_{CB}^1 = \frac{\Delta l_{BC}^1 \cdot EA}{3l} = \frac{1 \cdot EA}{3l} = \frac{1}{3} \cdot \frac{EA}{l}$$

$$\Delta l_{BD}^1 = \Delta_1 \cdot \frac{3}{\sqrt{13}} = \frac{3}{\sqrt{13}} \Rightarrow N_{BD}^1 = N_{DB}^1 = \frac{\Delta l_{BD}^1 \cdot 2EA}{\sqrt{13}l} = \frac{\frac{3}{\sqrt{13}} \cdot 2EA}{\sqrt{13}l} = \frac{6}{13} \cdot \frac{EA}{l}$$

$$\Delta l_{BF}^1 = 0 \Rightarrow N_{BF}^1 = N_{CB}^1 = \frac{\Delta l_{BF}^1 \cdot EA}{2l} = \frac{0 \cdot EA}{2l} = 0$$

$$\Delta l_{BG}^1 = -\Delta_1 \cdot \frac{1}{\sqrt{5}} = -\frac{1}{\sqrt{5}} \Rightarrow N_{BG}^1 = N_{GB}^1 = \frac{\Delta l_{BG}^1 \cdot EA}{\sqrt{5}l} = \frac{-\frac{1}{\sqrt{5}} \cdot EA}{\sqrt{5}l} = -\frac{1}{5} \cdot \frac{EA}{l}$$

Zapišemy dwa równania równowagi dla węzła B . W celu wyznaczenia reakcji r_{11} zapiszemy równanie równowagi rzutów sił na oś poziomą, natomiast równanie rzutów na oś pionową wykorzystamy do obliczenia reakcji r_{21} .

Rys. 5

$$\sum_i P_{ix}^B = 0: -N_{BC}^1 - N_{BD}^1 \cdot \frac{3}{\sqrt{13}} + N_{BG}^1 \cdot \frac{1}{\sqrt{5}} + r_{11} = 0 \Rightarrow$$

$$\Rightarrow -\frac{1}{3} \cdot \frac{EA}{l} - \frac{6}{13} \cdot \frac{EA}{l} \cdot \frac{3}{\sqrt{13}} + \left(-\frac{1}{5} \cdot \frac{EA}{l}\right) \cdot \frac{1}{\sqrt{5}} + r_{11} = 0 \Rightarrow$$

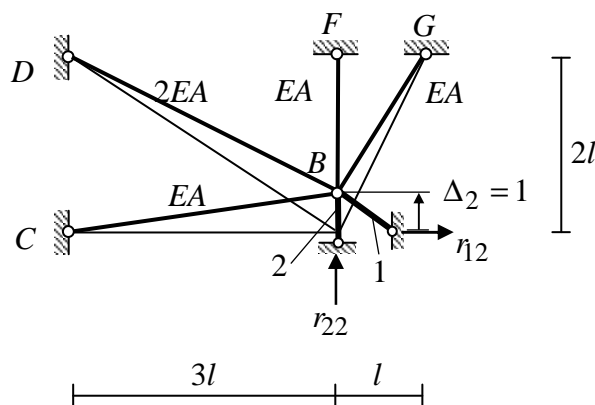
$$\Rightarrow r_{11} = \left(\frac{1}{3} + \frac{18}{13\sqrt{13}} + \frac{1}{5\sqrt{5}}\right) \cdot \frac{EA}{l} \Rightarrow r_{11} \cong 0,8068 \cdot \frac{EA}{l}$$

$$\sum_i P_{iy}^B = 0: N_{BD}^1 \cdot \frac{2}{\sqrt{13}} + N_{BG}^1 \cdot \frac{2}{\sqrt{5}} + r_{21} = 0 \Rightarrow$$

$$\Rightarrow +\frac{6}{13} \cdot \frac{EA}{l} \cdot \frac{2}{\sqrt{13}} + \left(-\frac{1}{5} \cdot \frac{EA}{l}\right) \cdot \frac{2}{\sqrt{5}} + r_{21} = 0 \Rightarrow r_{21} = \left(-\frac{12}{13\sqrt{13}} + \frac{2}{5\sqrt{5}}\right) \cdot \frac{EA}{l} \Rightarrow$$

$$\Rightarrow r_{21} \cong -0,0771 \cdot \frac{EA}{l}$$

Stan $\Delta_2 = 1$

Rys. 6

Przemieszczenie $\Delta_2 = 1$ ma kierunek pionowy. Oś pręta BD z kierunkiem pionowym tworzy kąt, którego cosinus wynosi $2/\sqrt{13}$, a oś pręta BG nachylona jest do pionu pod kątem,

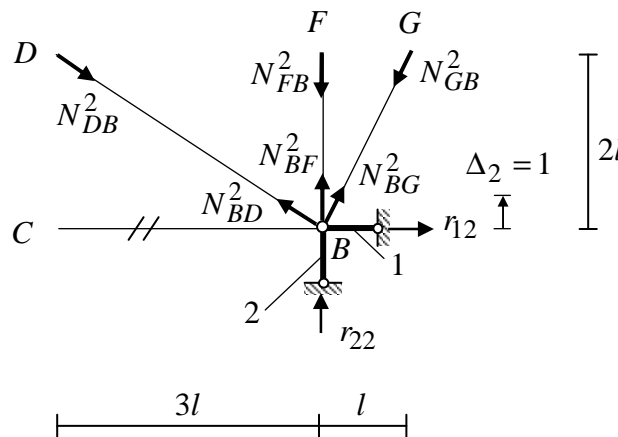
którego cosinus ma wartość $2/\sqrt{5}$. Rzut przemieszczenia $\Delta_2 = 1$ na oś pręta BC wynosi 0, natomiast na oś pręta BF jest równy 1. Pręty BD , BF i BG ulegną skróceniu, a pręt BC nie zmieni długości. W poniższych zależnościach górny indeks oznacza, dla którego stanu wyznaczone są wielkości wydłużeń i sił normalnych.

$$\Delta l_{BC}^2 = 0 \cdot \Delta_2 = 0 \Rightarrow N_{BC}^2 = N_{CB}^2 = \frac{\Delta l_{BC}^2 \cdot EA}{3l} = \frac{0 \cdot EA}{3l} = 0$$

$$\Delta l_{BD}^2 = -\Delta_2 \cdot \frac{2}{\sqrt{13}} = -\frac{2}{\sqrt{13}} \Rightarrow N_{BD}^2 = N_{DB}^2 = \frac{\Delta l_{BD}^2 \cdot 2EA}{\sqrt{13}l} = \frac{-\frac{2}{\sqrt{13}} \cdot 2EA}{\sqrt{13}l} = -\frac{4}{13} \cdot \frac{EA}{l}$$

$$\Delta l_{BF}^2 = -1 \Rightarrow N_{BF}^2 = N_{FB}^2 = \frac{\Delta l_{BF}^2 \cdot EA}{2l} = -\frac{1 \cdot EA}{2l} = -\frac{1}{2} \cdot \frac{EA}{l}$$

$$\Delta l_{BG}^2 = -\Delta_2 \cdot \frac{2}{\sqrt{5}} = -\frac{2}{\sqrt{5}} \Rightarrow N_{BG}^2 = N_{GB}^2 = \frac{\Delta l_{BG}^2 \cdot EA}{\sqrt{5}l} = \frac{-\frac{2}{\sqrt{5}} \cdot EA}{\sqrt{5}l} = -\frac{2}{5} \cdot \frac{EA}{l}$$

Rys. 7

Zapišemy dwa równania równowagi dla węzła B . W celu wyznaczenia reakcji r_{12} wykorzystamy równanie równowagi rzutów sił na oś poziomą, a równanie rzutów na oś pionową do obliczenia reakcji r_{22} .

$$\begin{aligned} \sum_i P_{ix}^B &= 0: -N_{BC}^2 - N_{BD}^2 \cdot \frac{3}{\sqrt{13}} + N_{BG}^2 \cdot \frac{1}{\sqrt{5}} + r_{12} = 0 \Rightarrow \\ &\Rightarrow -0 \cdot \frac{EA}{l} - \left(-\frac{4}{13} \cdot \frac{EA}{l}\right) \cdot \frac{3}{\sqrt{13}} + \left(-\frac{2}{5} \cdot \frac{EA}{l}\right) \cdot \frac{1}{\sqrt{5}} + r_{12} = 0 \Rightarrow \\ &\Rightarrow r_{12} = \left(-\frac{12}{13\sqrt{13}} - \frac{2}{5\sqrt{5}}\right) \cdot \frac{EA}{l} \Rightarrow r_{12} \cong -0,0771 \cdot \frac{EA}{l} \end{aligned}$$

$$\sum_i P_{iy}^B = 0: N_{BD}^2 \cdot \frac{2}{\sqrt{13}} + N_{BF}^2 + N_{BG}^2 \cdot \frac{2}{\sqrt{5}} + r_{22} = 0 \Rightarrow$$

$$\Rightarrow \left(-\frac{4}{13} \cdot \frac{EA}{l}\right) \cdot \frac{2}{\sqrt{13}} + \left(-\frac{1}{2} \cdot \frac{EA}{l}\right) + \left(-\frac{2}{5} \cdot \frac{EA}{l}\right) \cdot \frac{2}{\sqrt{5}} + r_{22} = 0 \Rightarrow$$

$$\Rightarrow r_{22} = \left(\frac{8}{13\sqrt{13}} + \frac{1}{2} + \frac{4}{5\sqrt{5}}\right) \cdot \frac{EA}{l} \Rightarrow r_{22} \cong 1,0284 \cdot \frac{EA}{l}$$

Stan zerowy

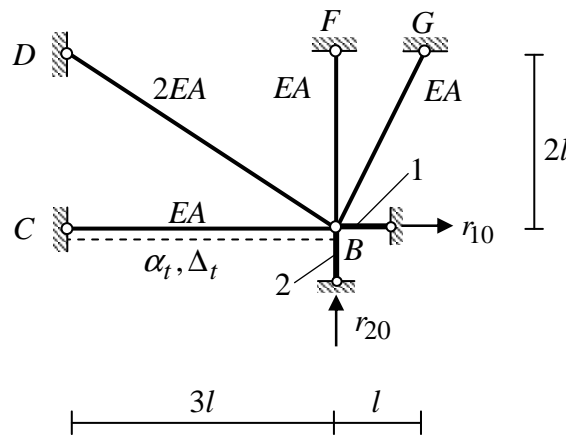
W stanie zerowym składowa pionowa i pozioma przemieszczenia węzła B są zerowe. Wydłużenia wszystkich prętów układu są równe zero.

$$\Delta l_{BC}^0 = \Delta l_{BD}^0 = \Delta l_{BF}^0 = \Delta l_{BG}^0 = 0$$

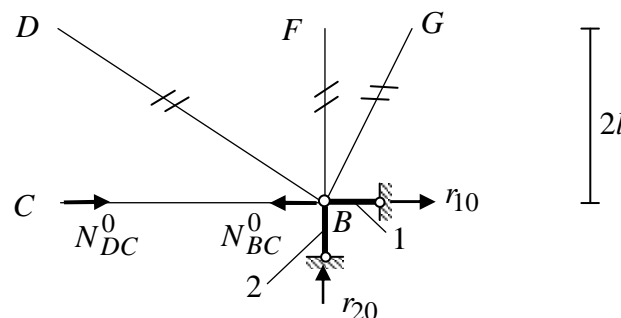
W stanie zerowym w prętach BD , BF i BG siły mają wartości równe zero. Na pręt CB działa obciążenie termiczne Δ_t . Wydłużenie tego pręta jest sumą wydłużenia wywołanego obciążeniem zewnętrznym oraz działaniem siły N_{BC}^0 . Przyrównując sumaryczne wydłużenie pręta CB do zera dostajemy warunek, z którego obliczamy N_{BC}^0 . Wartość tej siły umożliwi nam wyznaczenie reakcje r_{10} i r_{20} .

$$N_{BD}^0 = N_{BF}^0 = N_{BG}^0 = 0$$

$$\frac{N_{BC}^0 \cdot 3l}{EA} + \alpha_t \cdot \Delta t \cdot 3l = 0 \Rightarrow N_{BC}^0 = -EA \cdot \alpha_t \cdot \Delta t$$

Rys. 8

Rys. 9

$$\sum_i P_{ix}^B = 0: -N_{BC}^0 - N_{BD}^0 \cdot \frac{3}{\sqrt{13}} + N_{BG}^0 \cdot \frac{1}{\sqrt{5}} + r_{10} = 0 \Rightarrow$$

$$\Rightarrow -(-EA \cdot \alpha_t \cdot \Delta_t) - 0 \cdot \frac{3}{\sqrt{13}} + 0 \cdot \frac{1}{\sqrt{5}} + r_{10} = 0 \Rightarrow r_{10} = -EA \cdot \alpha_t \cdot \Delta_t$$

$$\sum_i P_{iy}^B = 0: N_{BD}^0 \cdot \frac{2}{\sqrt{13}} + N_{BF}^0 + N_{BG}^0 \cdot \frac{2}{\sqrt{5}} + r_{20} = 0 \Rightarrow$$

$$\Rightarrow 0 \cdot \frac{2}{\sqrt{13}} + 0 + 0 \cdot \frac{2}{\sqrt{5}} + r_{20} = 0 \Rightarrow r_{20} = 0$$

Układ równań metody przemieszczeń ma postać

$$\begin{bmatrix} r_{11} & r_{12} \\ r_{21} & r_{22} \end{bmatrix} \cdot \begin{Bmatrix} \Delta_1 \\ \Delta_2 \end{Bmatrix} + \begin{Bmatrix} r_{10} \\ r_{20} \end{Bmatrix} = \begin{Bmatrix} 0 \\ 0 \end{Bmatrix}$$

Po podstawieniu wyznaczonych reakcji więzów otrzymujemy

$$\begin{bmatrix} 0,8068 \cdot \frac{EA}{l} & -0,0771 \cdot \frac{EA}{l} \\ -0,0771 \cdot \frac{EA}{l} & 1,0284 \cdot \frac{EA}{l} \end{bmatrix} \cdot \begin{Bmatrix} \Delta_1 \\ \Delta_2 \end{Bmatrix} + \begin{Bmatrix} -EA \cdot \alpha_t \cdot \Delta t \\ 0 \end{Bmatrix} = \begin{Bmatrix} 0 \\ 0 \end{Bmatrix}$$

Do obliczenia niewiadomych możemy wykorzystać macierz odwrotną

$$\begin{Bmatrix} \Delta_1 \\ \Delta_2 \end{Bmatrix} = \begin{bmatrix} 0,8068 \cdot \frac{EA}{l} & -0,0771 \cdot \frac{EA}{l} \\ -0,0771 \cdot \frac{EA}{l} & 1,0284 \cdot \frac{EA}{l} \end{bmatrix}^{-1} \cdot \begin{Bmatrix} -(-EA \cdot \alpha_t \cdot \Delta t) \\ 0 \end{Bmatrix}$$

Wyznaczamy macierz odwrotną

$$\begin{bmatrix} 0,8068 \cdot \frac{EA}{l} & -0,0771 \cdot \frac{EA}{l} \\ -0,0771 \cdot \frac{EA}{l} & 1,0284 \cdot \frac{EA}{l} \end{bmatrix}^{-1} = \begin{bmatrix} 1,2484 \cdot \frac{l}{EA} & 0,0936 \cdot \frac{l}{EA} \\ 0,0936 \cdot \frac{l}{EA} & 0,9794 \cdot \frac{l}{EA} \end{bmatrix}$$

Następnie obliczamy składowe przemieszczenia węzła B

$$\begin{Bmatrix} \Delta_1 \\ \Delta_2 \end{Bmatrix} = \begin{bmatrix} 1,2484 \cdot \frac{l}{EA} & 0,0936 \cdot \frac{l}{EA} \\ 0,0936 \cdot \frac{l}{EA} & 0,9794 \cdot \frac{l}{EA} \end{bmatrix} \cdot \begin{Bmatrix} EA \cdot \alpha_t \cdot \Delta t \\ 0 \end{Bmatrix} = \begin{Bmatrix} 1,2484 l \cdot \alpha_t \cdot \Delta t \\ 0,0936 l \cdot \alpha_t \cdot \Delta t \end{Bmatrix}$$

Przystępujemy do wyznaczania sił w prętach kratownicy. W poniższym zapisie zastosowana jest zasada superpozycji.

$$N_{BC} = N_{CB} = N_{BC}^1 \cdot \Delta_1 + N_{BC}^2 \cdot \Delta_2 + N_{BC}^0 =$$

$$= \frac{1}{3} \cdot \frac{EA}{l} \cdot 1,2484 \cdot l \cdot \alpha_t \cdot \Delta_t + 0 \cdot 0,0936 \cdot l \cdot \alpha_t \cdot \Delta_t + (-EA \cdot \alpha_t \cdot \Delta_t) = -0,5839 EA \cdot \alpha_t \cdot \Delta_t$$

$$N_{BD} = N_{DB} = N_{BD}^1 \cdot \Delta_1 + N_{BD}^2 \cdot \Delta_2 + N_{BD}^0 =$$

$$= \frac{6}{13} \cdot \frac{EA}{l} \cdot 1,2484 \cdot l \cdot \alpha_t \cdot \Delta_t + \left(-\frac{4}{13} \cdot \frac{EA}{l}\right) \cdot 0,0936 \cdot l \cdot \alpha_t \cdot \Delta_t + 0 = 0,5474 EA \cdot \alpha_t \cdot \Delta_t$$

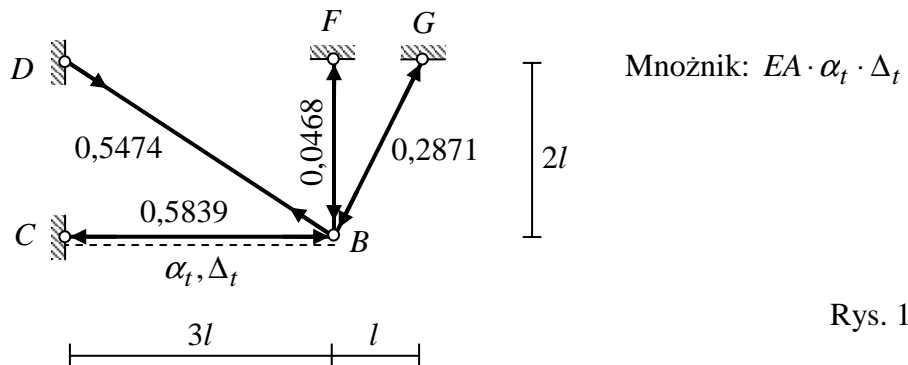
$$N_{BF} = N_{FB} = N_{BF}^1 \cdot \Delta_1 + N_{BF}^2 \cdot \Delta_2 + N_{BF}^0 =$$

$$= 0 \cdot 1,2484 \cdot l \cdot \alpha_t \cdot \Delta_t + \left(-\frac{1}{2} \cdot \frac{EA}{l}\right) \cdot 0,0936 \cdot l \cdot \alpha_t \cdot \Delta_t + 0 = -0,0468 EA \cdot \alpha_t \cdot \Delta_t$$

$$N_{BG} = N_{GB} = N_{BG}^1 \cdot \Delta_1 + N_{BG}^2 \cdot \Delta_2 + N_{BG}^0 =$$

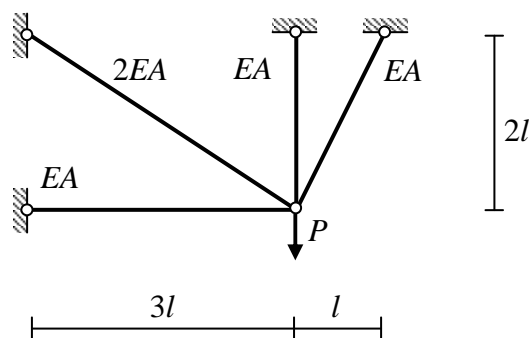
$$= \left(-\frac{1}{5} \cdot \frac{EA}{l}\right) \cdot 1,2484 \cdot l \cdot \alpha_t \cdot \Delta_t + \left(-\frac{2}{5} \cdot \frac{EA}{l}\right) \cdot 0,0936 \cdot l \cdot \alpha_t \cdot \Delta_t + 0 = -0,2871 EA \cdot \alpha_t \cdot \Delta_t$$

Na schemacie kratownicy zaznaczamy zwroty i wartości sił w prętach.

Rys. 10

Rozważany układ poddany jest działaniu dwóch różnych rodzajów obciążenia: termicznego i siły skupionej. Rozpatrujemy teraz obciążenie siłą skupioną P . W przypadku wcześniejszego rozwiązania zadania z uwzględnieniem obciążenia termicznego, możemy wykorzystać wyznaczoną macierz sztywności i jej macierz odwrotną do rozwiązania układu, na który działa kolejny rodzaj obciążenia. Wystarczy obliczyć reakcje w nadliczbowych więzach w stanie zerowym, czyli wyznaczyć kolumnę wyrazów wolnych, a następnie niewiadome przemieszczenia oraz siły w prętach.

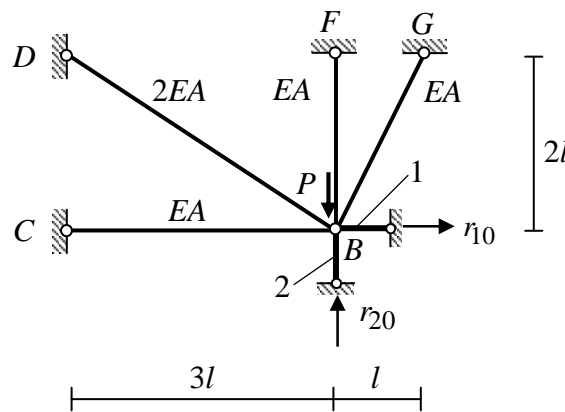
Rys. 11

W celu wykorzystania wcześniej wykonanych obliczeń należy oczywiście przyjąć ten sam układ geometrycznie wyznaczalny.

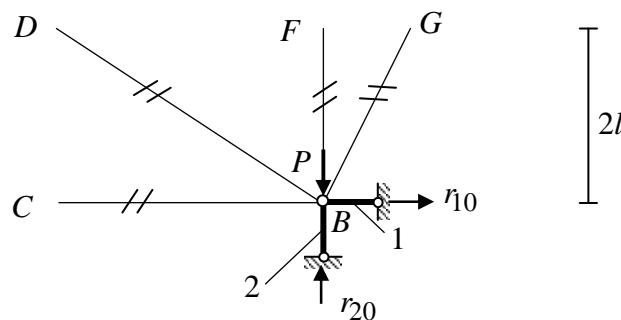
Stan zerowy

W stanie zerowym składowa pionowa i pozioma przemieszczenia węzła B są zerowe. Wydłużenia wszystkich prętów układu oraz siły w prętach są równe zero.

$$\Delta l_{BC}^0 = \Delta l_{BD}^0 = \Delta l_{BF}^0 = \Delta l_{BG}^0 = 0 \Rightarrow N_{BC}^0 = N_{BD}^0 = N_{BF}^0 = N_{BG}^0 = 0$$

Rys. 12

Rys. 13

Z równań równowagi dla węzła B dostajemy

$$\sum_i P_{ix}^B = 0: -N_{BC}^0 - N_{BD}^0 \cdot \frac{3}{\sqrt{13}} + N_{BG}^0 \cdot \frac{1}{\sqrt{5}} + r_{10} = 0 \Rightarrow$$

$$\Rightarrow -0 - 0 \cdot \frac{3}{\sqrt{13}} + 0 \cdot \frac{1}{\sqrt{5}} + r_{10} = 0 \Rightarrow r_{10} = 0$$

$$\sum_i P_{iy}^B = 0: N_{BD}^0 \cdot \frac{2}{\sqrt{13}} + N_{BF}^0 + N_{BG}^0 \cdot \frac{2}{\sqrt{5}} - P + r_{20} = 0 \Rightarrow$$

$$\Rightarrow 0 \cdot \frac{2}{\sqrt{13}} + 0 + 0 \cdot \frac{2}{\sqrt{5}} - P + r_{20} = 0 \Rightarrow r_{20} = P$$

$$\begin{Bmatrix} r_{10} \\ r_{20} \end{Bmatrix} = \begin{Bmatrix} 0 \\ P \end{Bmatrix}$$

Do układu równań metody przemieszczeń podstawiamy reakcje więzów r_{10} i r_{20}

$$\begin{bmatrix} 0,8068 \cdot \frac{EA}{l} & -0,0771 \cdot \frac{EA}{l} \\ -0,0771 \cdot \frac{EA}{l} & 1,0284 \cdot \frac{EA}{l} \end{bmatrix} \cdot \begin{Bmatrix} \Delta_1 \\ \Delta_2 \end{Bmatrix} + \begin{Bmatrix} 0 \\ P \end{Bmatrix} = \begin{Bmatrix} 0 \\ 0 \end{Bmatrix}$$

Wykorzystujemy poprzednio wyznaczoną macierz odwrotną w celu wyznaczenia składowych przemieszczenia węzła B.

$$\begin{Bmatrix} \Delta_1 \\ \Delta_2 \end{Bmatrix} = \begin{bmatrix} 0,8068 \cdot \frac{EA}{l} & -0,0771 \cdot \frac{EA}{l} \\ -0,0771 \cdot \frac{EA}{l} & 1,0284 \cdot \frac{EA}{l} \end{bmatrix}^{-1} \cdot \begin{Bmatrix} 0 \\ -P \end{Bmatrix} = \begin{bmatrix} 1,2484 \cdot \frac{l}{EA} & 0,0936 \cdot \frac{l}{EA} \\ 0,0936 \cdot \frac{l}{EA} & 0,9794 \cdot \frac{l}{EA} \end{bmatrix} \cdot \begin{Bmatrix} 0 \\ -P \end{Bmatrix} \Rightarrow$$

$$\Rightarrow \begin{Bmatrix} \Delta_1 \\ \Delta_2 \end{Bmatrix} = \begin{Bmatrix} -0,0936 \cdot \frac{Pl}{EA} \\ -0,9794 \cdot \frac{Pl}{EA} \end{Bmatrix}$$

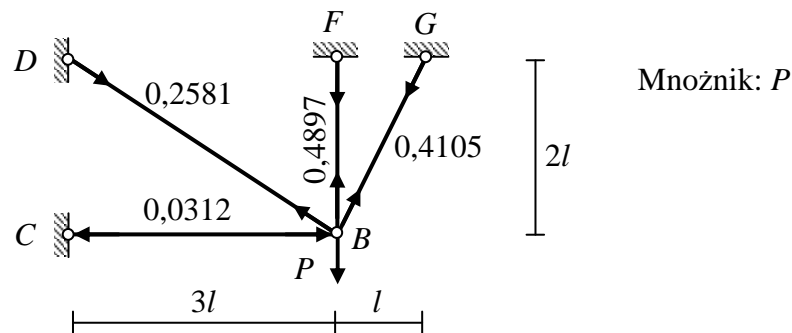
Następnie wyznaczamy siły w prętach

$$\begin{aligned} N_{BC} = N_{CB} &= N_{BC}^1 \cdot \Delta_1 + N_{BC}^2 \cdot \Delta_2 + N_{BC}^0 = \\ &= \frac{1}{3} \cdot \frac{EA}{l} \cdot \left(-0,0936 \cdot \frac{Pl}{EA} \right) + 0 \cdot \left(-0,9794 \cdot \frac{Pl}{EA} \right) + 0 = -0,0312 P \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} N_{BD} = N_{DB} &= N_{BD}^1 \cdot \Delta_1 + N_{BD}^2 \cdot \Delta_2 + N_{BD}^0 = \\ &= \frac{6}{13} \cdot \frac{EA}{l} \cdot \left(-0,0936 \cdot \frac{Pl}{EA} \right) + \left(-\frac{4}{13} \cdot \frac{EA}{l} \right) \cdot \left(-0,9794 \cdot \frac{Pl}{EA} \right) + 0 = 0,2581 P \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} N_{BF} = N_{FB} &= N_{BF}^1 \cdot \Delta_1 + N_{BF}^2 \cdot \Delta_2 + N_{BF}^0 = \\ &= 0 \cdot \left(-0,0936 \cdot \frac{Pl}{EA} \right) + \left(-\frac{1}{2} \cdot \frac{EA}{l} \right) \cdot \left(-0,9794 \cdot \frac{Pl}{EA} \right) + 0 = 0,4897 P \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} N_{BG} = N_{GB} &= N_{BG}^1 \cdot \Delta_1 + N_{BG}^2 \cdot \Delta_2 + N_{BG}^0 = \\ &= \left(-\frac{1}{5} \cdot \frac{EA}{l} \right) \cdot \left(-0,0936 \cdot \frac{Pl}{EA} \right) + \left(-\frac{2}{5} \cdot \frac{EA}{l} \right) \cdot \left(-0,9794 \cdot \frac{Pl}{EA} \right) + 0 = 0,4104 P \end{aligned}$$

Rys. 14